

Sygn. akt V KK 643/19

POSTANOWIENIE

Dnia 25 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej, w dniu 25 czerwca 2020 r.,

sprawy **D. M.**

o zadośćuczynienie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie

z powodu kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 16 maja 2019 r., sygn. akt II AKa (...),

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Z.

z dnia 5 lutego 2019r., sygn. akt II Ko (...),

p o s t a n o w i ł

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną,**
- 2. obciążyć wnioskodawcę kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego,**
- 3. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu M. B. , Kancelaria Radcy Prawnego w P., kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych), w tym 23% VAT, za sporządzenie i wniesienie kasacji.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Z. wyrokiem z dnia 5 lutego 2019r., po rozpoznaniu wniosku D. M. o zasądzenie na jego rzecz kwoty 20.000 zł tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne aresztowanie w sprawie o sygn. akt II

K (...) Sądu Rejonowego w Z. (późniejsze sygnatury: II K (...), II K (...), II K (...)) - na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. - oddalił wniosek, orzekając jednocześnie o kosztach procesu.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła pełnomocniczka wnioskodawcy, zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. na podstawie art. 438 pkt 3 k.p.k. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na uznaniu przez Sąd I instancji, że stosowanie wobec D. M. było uzasadnione z uwagi na to, że wnioskodawca by w chwili stosowania wobec niego środka zapobiegawczego osobą wielokrotnie karaną za czyny przeciwko mieniu na bezwzględne kary pozbawienia wolności oraz z uwagi na ostateczne skazanie go za jeden z zarzucanych czynów, co w ocenie Sądu przemawiało za oddaleniem żądania wnioskodawcy, podczas gdy materiał dowodowy w zgromadzonej sprawie wskazuje, iż wnioskodawca był jedynie dwukrotnie karany za czyny przeciwko mieniu na bezwzględne kary pozbawienia wolności, a skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie wyklucza niewątpliwie niesłuszności tymczasowego aresztowania zwłaszcza z uwagi na postawę wnioskodawcy;
2. na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uwzględnienie podniesionego przez prokuratora zarzutu przedawnienia mimo jego sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Podnosząc przytoczone zarzuty, apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie w całości wniosku i zasądzenie na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienia w kwocie 20 000 zł.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 16 maja 2019r, sygn. akt II Aka (...), utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od powyższego wyroku wywiódł pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając rażące naruszenie prawa mające istotny wpływ na treść wyroku, tj.:

„ art. 1 pkt 136 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustawy z dnia 11 marca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 437) w zw. z art. 555 KPK w brzmieniu do dnia 15 kwietnia 2016 r. w związku z art. 3 KC, art. 123 par. 1 pkt 1 KC w zw. z art. 41 ust. 5, 77 ust. 1, 2 oraz art. 2 Konstytucji

RP poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że nowelizacja art. 555 KPK i skrócenie terminu przedawnienia roszczeń z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania z 3 lat do 1 roku działa z mocą wsteczną i dotyczy roszczeń już wymagalnych ale jeszcze nie przedawnionych na mocy dotychczasowych przepisów, co doprowadziło do błędnej oceny, iż roszczenie wnioskodawcy w niniejszej sprawie uległo przedawnieniu, co z kolei miało istotny wpływ na zaskarżone rozstrzygnięcie, bowiem stanowiło jeden z dwóch zasadniczych powodów oddalenia wniosku p. D. M. ,

- normy zakodowanej w art. 258 § 1 pkt 2 i § 2 KPK w z zw. z art. 249 § 1 KPK w zw. z art. 2, art. 41 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 552 § 4 KPK poprzez błędną wykładnię wskazanych przepisów wyrażające się w przyjęciu, że tymczasowe aresztowanie może być stosowane także wyłącznie w oparciu o abstrakcyjnie (wynikającą li tylko z ustawowego zagrożenia danego, zarzucanego czynu zabronionego) grążącą podejrzanemu (oskarżonemu) karę pozbawienia wolności do lat 8, gdy jednocześnie nie występuję realna obawa bezprawnego wpływania na tok postępowania karnego, co powoduje że stosowanie środka zapobiegawczego, wbrew jego pomocniczej roli w postępowaniu karnym staje się antycypacją odpowiedzialności karnej osoby chronionej przez konstytucyjne i konwencyjne domniemanie niewinności, a nie służy prawidłowemu biegowi postępowania karnego, tudzież, na wypadek nie podzielenia powyższego zarzutu:

- normy zakodowanej w art. 258 § 2 KPK w zw. z art. 249 § 1 KPK z art. 552 § 4 KPK w zw. z art. 2, art. 41 ust. 1, art. 77 ust. 1, 2 Konstytucji RP poprzez błędną wykładnię wskazanych powyżej przepisów 1 w konsekwencji przyjęcie, że dla stosowania tymczasowego aresztowania wystarczające jest ustalenie, iż oskarżonemu (podejrzanemu) zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, kiedy nie ustalono, iż w danych okolicznościach faktycznych istotnie występowała realna szansa wymierzenia surowej kary pozbawienia wolności wobec p. D. M. ,

a nadto:

- normy zakodowanej w art. 258 § 1 pkt 2 KPK w z zw. z art. 249 § 1 KPK w zw. z art. 2, art. 41 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 552 § 4 KPK poprzez ich błędną

wykładnie wskazanych przepisów, co skutkowało przyjęciem, że samo współdziałanie z innymi osobami uzasadnia groźbę mactwa procesowego, mimo braku wskazaniu konkretnych dowodów świadczących przynajmniej o przygotowaniu czy usiłowaniu podejmowania tych zabiegów i w konsekwencji błędne uznanie, iż stosowane na tej podstawie tymczasowe aresztowanie nie było niewątpliwie niesłuszne, '

- normy zakodowanej w art. 552 § 4 KPK w zw. z art. 2, 30,31 ust. 3,45 ust. 1, 77 ust. 1, 2 Konstytucji RP poprzez ich błędną kodujących tą normę przepisów i przyjęcie, że skazanie oskarżonego za chociażby z jeden zarzucanych czynów na karę nie izolacyjną jest wystarczającą przesłanką do wykluczenia odpowiedzialności Skarbu Państwa za niewątpliwie niesłuszne zastosowanie środka zapobiegawczego w sytuacji, gdy jednocześnie dochodzi do uniewinnienia oskarżonego z przytłaczającej większości zarzutów, co stanowi niedopuszczalne ograniczenie prawa obywatela do uzyskania kompensacji za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, będąc sprzeczne z ustaloną judykaturą SN,

- normy zakodowanej w art. 552 § 4 KPK w zw. z art. 2,30, 31 ust. 3,45 ust. 1, 77 ust. 1, 2 Konstytucji RP poprzez błędną wykładnie kodujących tą normę przepisów i przyjęcie, że odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie nie przysługuje, jeżeli w okresie objętym niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem wnioskodawca odbywał karę pozbawienia wolności w innej sprawie, albowiem ignoruje to odmienności odbywania kary pozbawienia wolności i środka zabezpieczającego w postaci tymczasowego aresztowania, stopień związanych z tym niedogodności i niesłusznie ogranicza prawo do uzyskania odszkodowania za niesłusznie działania władzy publicznej, które to uchybienia miały istotny miało istotny wpływ na zaskarżone rozstrzygnięcie, bowiem stanowiło drugie z zasadniczych powodów oddalenia wniosku p. D. M.,

tudzież, subsydiarnie:

- art. 2 § 2 oraz art. 167 w zw. art. 552 § 4 KPK w zw. z art. 45 ust. 1, 77 ust. 1, 2 Konstytucji RP poprzez ich nie zastosowanie i brak wyjaśnienia z urzędu wszystkich istotnych okoliczności dla przesądzenia prawa p. D. M. do zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie, co doprowadziło do przedwczesnego oddalenia wniosku" (zarzuty kasacyjne

przycoczono w dosłownym brzmieniu).

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 6 sierpnia 2019 r. w sprawie II AKa (...) oraz utrzymanego w nim w mocy wyroku Sądu Okręgowego z dnia 5 lutego 2019 r. w sprawie II Ko (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, względnie Okręgowemu, do ponownego rozpoznania.

Prokurator w odpowiedzi na kasację wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z treścią art. 519 k.p.k. kasacja może być wniesiona od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie, a to rodzi tę konsekwencję, że zarzuty kasacyjne muszą być skierowane wprost pod adresem orzeczenia sądu odwoławczego, najczęściej dotycząc jakości i sposobu dokonania kontroli odwoławczej. Nadto, trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 536 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację w granicach zaskarżenia oraz podniesionych zarzutów. **Wobec tego rozstrzygającą dla oceny zasadności przedmiotowej kasacji, jest kwestia właściwego przygotowania zarzutów kasacyjnych.** Uwzględniając reguły orzekania kasacyjnego trzeba stwierdzić, że wniesiona w tej sprawie kasacja jest bezzasadna w stopniu oczywistym, co musiało skutkować jej oddaleniem, na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 3 k.p.k. Jest tak dlatego, że w kasacji nie zarzucono Sądowi odwoławczemu orzekającemu w przedmiotowej sprawie rażącej obrazę przepisów prawa procesowego określających reguły rzetelnej kontroli odwoławczej. Postawiono natomiast przede wszystkim zarzuty mające wskazywać na obrazę przepisów Kodeksu postępowania karnego regulujących zasady stosowania tymczasowego aresztowania (mimo, że przecież Sąd odwoławczy nie stosował w tej sprawie tymczasowego aresztowania) oraz obrazę art. 1 pkt 136 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego z dnia 11 marca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 437) w zw. z art. 555 KPK w brzmieniu odpowiednim do dnia 15 kwietnia 2016 r. (mimo, że i tego przepisu Sąd odwoławczy nie stosował). Inaczej mówiąc, rzecz w tym, że Sąd Apelacyjny w (...) nie mógł tych wszystkich przepisów obrazić, ponieważ ich nie stosował, a jedynie kontrolował prawidłowość ich zastosowania przez Sąd pierwszej instancji i to tylko

w zakresie wyznaczonym granicami zarzutów apelacyjnych. Stanowisko Sądu Apelacyjnego mogło być więc „zaatakowane” jedynie zarzutami obrazy, i to rażącej, przepisów art. 433 § 2 k.p.k., bądź art. 457 § 3 k.p.k., co niestety nie nastąpiło. Zresztą, gdy idzie o pierwszy zarzut kasacyjny tj. zarzut obrazy art. 1 pkt 136 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustawy z dnia 11 marca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 437) w zw. z art. 555 KPK w brzmieniu do dnia 15 kwietnia 2016 r. wskazujący na rzekome przyjęcie przez Sąd odwoławczy w sposób niedopuszczalny „retroaktywności” działania tego przepisu jako skracającego okres przedawnienia roszczeń dochodzonych przez wnioskodawcę - to zarzut taki w apelacji **stawiany nie był**. To zaś sprawia, że Sąd odwoławczy nie mógł do niego odnieść się (kwestia wadliwego stosowania instytucji przedawnienia nie skutkuje bowiem uchybieniem o charakterze bezzwzględnej przyczyny odwoławczej). Z kolei w kasacji nie podniesiono pod adresem tego Sądu zarzutu obrazy art. 440 k.p.k. (działania w tym zakresie poza granicami apelacji z powodu rażącej niesprawiedliwości orzeczenia). Wobec tego pierwszy i niewątpliwie najistotniejszy zarzut kasacyjny pozostaje w zasadzie poza zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. W tych warunkach więc należałoby na powyżej przytoczonych uwagach poprzestać, stwierdzając po prostu oczywistą bezzasadność kasacji już tylko z powodu oczywistej bezzasadności pierwszego zarzutu kasacyjnego. To zaś przesądza o braku jakiegokolwiek potrzeby odnoszenia się do pozostałych zarzutów (w tym i zarzutu obrazy art. 552 § 4 k.p.k.). Można jednak poza zakresem zarzutów zauważyć, że instytucja „przedawnienia” jako instytucja prawa materialnego nie jest objęta ochroną konstytucyjną w aspekcie „retroaktywności” w takim sensie w jakim ujmuje to w zarzucie kasacyjnym pełnomocnik wnioskodawcy (tj. analogicznie do reguły z art. 4 § 1 k.p.k.). Tak więc przepisy określające okresy przedawnienia, także roszczeń o charakterze cywilnoprawnym, w postępowaniu toczącym się wg. zasad procedury karnej po prostu „chwytają w locie” i to mimo braku stosownych przepisów intertemporalnych.

Niemniej warto, niejako na marginesie zarzutów kasacyjnych, zauważyć, że rzeczywiście zmiana stanu prawnego polegająca na skróceniu okresu przedawnienia dochodzenia roszczenia z trzech do ponownie jednego roku w

stosunku do roszczeń, których dochodzenie objął okres trzech lat, stanowiła swoistą zmianę reguł gry i wprowadzała element „zaskoczenia” bez żadnych zabezpieczeń ustawowych. Takie postąpienie ustawodawcy w zakresie zmiany stany prawnego powinno zatem zawsze pozostawać ocenione w płaszczyźnie art. 5 k.c. Wymaga tego ranga, dochodzonych z tytułu ewentualnego niewątpliwie niesłusznego aresztowania, praw. Ranga ta wynika z konstytucyjnego prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia za bezprawne pozbawienie wolności jako wynikające w szczególności z niezgodnego z prawem działania organu władzy publicznej. Jednak w przedmiotowej sprawie, w związku z postawionym w apelacji zarzutem rażącej obrazę prawa materialnego tj. art. 5 k.c., Sąd odwoławczy poczynił szerokie rozważania. Nie dopatrywał się okoliczności uzasadniających ustalenie, że podniesienie przez prokuratora zarzutu przedawnienia jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, być może pozostawiając przy tym nieco na boku wspomnianą wcześniej kwestię „skróceniu okresu przedawnienia” stanowiącego ową „swoistą zmianę reguł gry”. To jednak, czy rozważania Sądu odwoławczego ustalającego, że podniesienie przez prokuratora zarzutu przedawnienia nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego są trafne czy też, musi pozostać poza zakresem kontroli Sądu kasacyjnego. **W kasacji nie podniesiono bowiem zarzutu wadliwości kontroli apelacyjnej w tym zakresie.**

Niezależnie od powyższego, trzeba też dostrzec, że Sąd odwoławczy dzieląc stanowisko Sądu meriti, iż stosownie tymczasowego aresztowania wobec skazanego nie było „niewątpliwie” niesłuszne w rozumieniu art. 552 § 4 k.p.k. w uzasadnieniu poczynił szerokie wywody prawne, nie noszące bynajmniej cech „rażącej obrazę prawa”, a wskazujące, że skazanie D. M. za jeden z zarzucanych mu czynów sprzeciwia się możliwości ustalenia zaistnienia przesłanki „niewątpliwej” niesłuszności tymczasowego jego aresztowania, która jest warunkiem koniecznym do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody i krzywdy wynikłe z owego tymczasowego aresztowania (art. 552 § 4 k.p.k.).

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu, zgodnie z art. 636 § 1 k.p.k. w zw. z art. 637a k.p.k. obciążając wnioskodawcę kosztami postępowania kasacyjnego.

